

Research Paper

Social Factors Affecting Democratic Family Relationships (A Case Study: Married Women in Andimeshk city)

Eshagh Arjmand Siahpoush^{1*}, Dariush Rezapour²

1- Department of Psychology, Andimeshk Branch, Islamic Azad University, Andimeshk, Iran.

2- Faculty member of The Department of Social Sciences, Payam Noor University (PNU), Tehran, Iran.

Received: 2022/12/16

Revised: 2023/03/06

Accepted: 2023/04/08

Use your device to scan and read
the article online

DOI:

10.30495/jzv.2023.31331.3940

Keywords:

Democratic relations, Family, Gender Socialization, Level of Education, Andimeshk

Abstract

Introduction: The purpose of this study is to investigate the social factors affecting democratic relations in the family among married women in Andimeshk city.

Methods: The research method is survey and the unit of analysis is the respondent and the level of analysis is micro. The sampling method is multi-stage clusters and the sample size according to Cochran's formula is 375 people. Data collection tool is a researcher-made questionnaire and using SPSS software for data analysis.

Findings:

The results showed that the level of democratic relations in the family in the respondents is relatively low and there is a significant level of inequality. There is a positive and direct relationship between the variables of religiosity, education and gender socialization with the degree of democratic relations. Regression analysis shows that 58.1% of the changes in the degree of democratic relations are related to independent variables and the variables of the degree of religiosity and the level of female education have a greater impact on the degree of democratic relations. Also the variable of gender stereotypes had the least effect on the degree of democratic relations in the family. Increasing religiosity and gender socialization increase democratic relations and greater equality of decision-making power in the family and social dimensions.

Citation: Arjmand Siahpoush E, Rezapour D. Social Factors Affecting Democratic Family Relationships (A Case Study: Married Women in Andimeshk city). Quarterly Journal of Women and Society. 2023; 15 (54): 85-102

*Corresponding Author: Eshagh Arjmand Siahpoush

Address: Department of Psychology, Andimeshk Branch, Islamic Azad University, Andimeshk, Iran

Tell: 09121481650

Email: E.arjmand@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

Family is an institution which on the one hand interacts with the society and on the other hand is directly in contact with the individual. Family formation puts the man and woman into an unequal relationship. This inequality is not in the nature of the man and woman but it is caused by wrong situations and cultures and further reinforced through legal supports. One main issue in the family is the distribution of power structure. Generally, power structure in the family falls into two types of authoritarian and democratic. Gender inequality has always been a social reality in any era and all behaviors, languages, policies and other actions indicative of a fixed, widespread and institutionalized view of the society toward women as inferiors means gender inequality. Accordingly, the current research mainly intends to explain democratic relationships in the family as a manifestation of inequality and contrarily gender equality, attempting to answer what is the order of democratic relationships in the family? What factors are associated with democratic relationships in the family? And which variables have a stronger relationship with democratic relationships in the family among married women of Andimeshk city?

Methods

This is a survey-based research. The data collection tools in the documentary section are note taking and the internet and in the survey section, the questionnaire. The statistical population includes all married women over 15 in Andimeshk city whose number is 16700. Based on the Cochran formula, 375 people were selected as the sample size and using multistage cluster and simple random sampling methods, the necessary information was taken from

them. After being designed, the research questionnaires were given to experts to measure their face validity. For the data analysis, the student's t-test, Pearson correlation coefficient, Spearman coefficient and multivariate regression were used along with SPSS 16.

Findings

First hypothesis: There seems to be a significant difference between women's possession and democratic relationships in the family. The student's t-test results show no significant difference between the rate of democratic relationships and women's possession or without possession. In other words, the rate of democratic relationships in two groups of women with possession and women without possession does not differ. The first hypothesis (H_1) indicating difference between the scores of two groups is thus rejected.

Second hypothesis: There seems to be a relationship between gender stereotypes and democratic relationships in the family. The Pearson correlation coefficient between gender stereotypes and the rate of democratic relationships is -0.095 and the significance level is 0.128. As the significance level in the correlation coefficient is above 5%, there is thus no significant relationship between gender stereotypes and the rate of democratic relationships.

Third hypothesis: There is a relationship between gender socialization and the rate of democratic relationships. The Pearson correlation coefficient between gender socialization and the rate of democratic relationships is 0.192 and the significance level is zero. As the significance level in the correlation coefficient is below 5%, there is thus a positively direct relationship between gender

socialization and the rate of democratic relationships.

Fourth hypothesis: There is a relationship between women's religiosity and the rate of democratic relationships. The Pearson correlation coefficient between the rate of religiosity and that of democratic relationships is 0.490 and the significance level is zero. There is thus a positively direct relationship between the rate of religiosity and that of democratic relationships.

Fifth hypothesis: There is a relationship between the man and woman's age difference and the rate of democratic relationships. The Pearson correlation coefficient between the man and woman's age difference and the rate of democratic relationships is -0.095 and the significance level is 0.128. As the significance level in the correlation coefficient is above 5%, there is thus no significant relationship between the man and woman's age difference and the rate of democratic relationships.

Sixth hypothesis: There is a relationship between the man and woman's level of education and the rate of democratic relationships. The Pearson correlation coefficient between the man and woman's level of education and the rate of democratic relationships is 0.220 and the significance level is zero. Also, the Spearman correlation coefficient between the man and woman's level of education and the rate of democratic relationships is 0.358 and the significance level is zero. There is thus a significant relationship between these two variables.

Discussion

The results showed that the rate of democratic relationships in the family in the respondents is relatively low and there is also a considerable rate of inequality. There is a positively direct relationship among the variables of

religiosity, level of education and gender socialization with the rate of democratic relationships. The regression analysis revealed that 58.1% of changes in the rate of democratic relationships is associated with independent variables and the variables of religiosity and level of education of women have a greater effect on the rate of democratic relationships. Also, gender stereotypes have had the least effect on the rate of democratic relationships in the family. The higher the rate of religiosity and gender socialization, democratic relationships and equality in decision-making power inside the family at familial and social dimensions increase.

Conclusion

On the one hand, changes in the role of women have influenced women's awareness of their individual and social rights and on the other hand have led to changes in men's view toward women's capabilities and role in the family and society. Following these changes, family structure from different dimensions especially distribution power and type of dominating authority as well as traditional work division were revolutionized. The results showed no difference between the rate of democratic relationships in two groups of women with possession and those without possession. However, a significant relationship between gender stereotypes and the rate of democratic relationships was obtained. There is also a positively direct relationship between gender socialization and the rate of democratic relationships. This research indicates a significant relationship between the rate of women's religiosity and democratic relationships in the family. Moreover, the higher the rate of religiosity, democratic relationships increase. Meanwhile, there was a relationship between the man and woman's age

difference and the rate of democratic relationships. Finally, it can be said that the higher women's level of education, the rate of democratic relationships socially increases.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

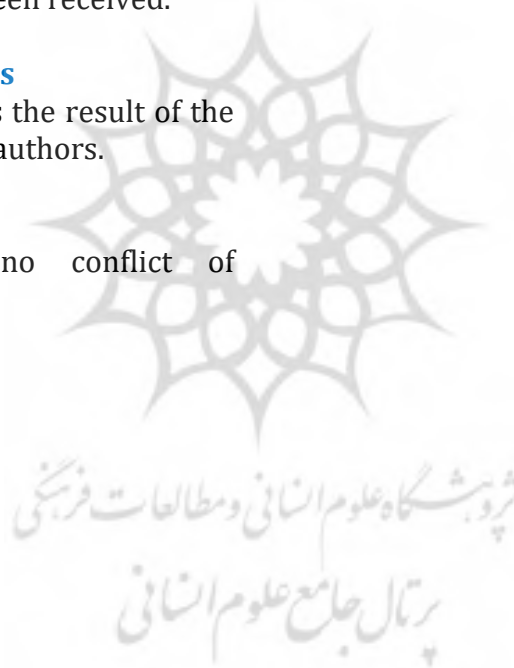
All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The present article is the result of the study and efforts of all authors.

Conflicts of interest

Authors declared no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

عوامل اجتماعی مؤثر بر روابط دموکراتیک در خانواده
(مورد مطالعه: زنان متأهل شهر اندیمشک)اسحق ارجمند سیاهپوش^{۱*}، داریوش رضاپور^۲

۱- گروه روان شناسی، واحد اندیمشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیمشک، ایران.

۲- عضو هیأت علمی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۵

تاریخ داوری: ۱۴۰۱/۱۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۹

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن
مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzv.2023.31331.3940

واژه‌های کلیدی:

روابط دموکراتیک، خانواده، جامعه‌پذیری جنسیتی،
میزان تحصیلات، اندیمشک

* نویسنده مسئول: اسحق ارجمند سیاهپوش

نشانی: گروه روانشناسی، واحد اندیمشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیمشک، ایران

تلفن: ۰۹۱۲۱۴۸۱۶۵۰

پست الکترونیکی: E.arjmand@yahoo.com

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر روابط دموکراتیک در خانواده بین زنان متأهل شهر اندیمشک است.**روش:** روش پژوهش، پیمایشی و واحد تحلیل فرد پاسخگو و سطح تحلیل، خرد است. شیوه نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای است و حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۷۵ نفر می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام گرفت.**یافته‌ها:** نتایج نشان داد که میزان روابط دموکراتیک در خانواده در پاسخگویان در حد نسبتاً پایینی است و میزان محسوسی از نابرابری نیز وجود دارد. بین متغیرهای میزان دینداری، میزان تحصیلات و جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد. تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که ۵۸/۱ درصد از تغییرات میزان روابط دموکراتیک، به متغیرهای مستقل مربوط می‌شود و متغیرهای میزان دینداری و میزان تحصیلات زن تأثیر بیشتری در میزان روابط دموکراتیک دارند. همچنین متغیر کلیشه‌های جنسیتی کمترین اثر را بر میزان روابط دموکراتیک در خانواده داشته است. هرچه میزان دینداری و جامعه‌پذیری جنسیتی بیشتر باشد، باعث افزایش روابط دموکراتیک و برابری بیشتر قدرت تصمیم‌گیری در درون خانواده در ابعاد خانوادگی و اجتماعی می‌شود.پروژه‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

خانواده نهادی است که از یک سو با جامعه بزرگتر و از سوی دیگر مستقیماً با فرد در ارتباط است. اهمیت این نهاد به حدی است که برخی از صاحب نظران آن را از ارکان اساسی جامعه به حساب می آورند و تحقق جامعه سالم را در گرو دستیابی با خانواده سالم می پندارند (۱). ازدواج و تشکیل خانواده، زن و مرد را وارد یک رابطه نابرابر می کند. این نابرابری در ذات زن و مرد نیست بلکه موقعیت ها و فرهنگ های غلط آن را ایجاد می کند و حمایت های قانونی از آن باعث استحکام نابرابری ها می شود؛ در واقع در این نهاد کوچک اجتماعی، مرد جایگاهی فرادست دارد و قدرت تصمیم گیری به وی واگذار شده است. در مقابل، زن موقعیتی فرودست و فرمانبردار دارد. در اکثر جوامع معاصر، مردسالاری بر روابط میان زنان و مردان در غالب خانواده هسته ای تسلط دارد و این مقام نازل زن در خانواده، موجب می شود که موقعیت فرمانبردارانه زن در جنبه های دیگر زندگی اجتماعی نیز نهادینه شود.

یکی از مسائل اساسی در خانواده، توزیع ساختار قدرت است. در طول تاریخ، قدرت در خانواده گاه به مرد و گاهی به زن تفویض شده و پدرسری و مادرسری شکل گرفته است. در گذر زمان، پدر یا مادر نقش های متنوعی یافتند و به تبع آن، قدرتی عظیم را از آن خویش ساختند؛ اما تفاوت در این بود که خانواده مادرسر شیوع کمتری داشته است (۲). خانواده کانونی است که در آن چگونگی توزیع و نحوه اعمال قدرت در شکل گیری و رشد شخصیت افراد، اجتماعی شدن فرزندان، عزت نفس، انسجام و حتی احساس رضایت، احساس بیگانگی و تنهایی و خوشبختی زناشویی اثر می گذارد. چگونگی تقسیم قدرت در خانواده میان زن و شوهر، با کم و کیف خوشبختی زوجها و احساس عادلانه بودن قدرت رابطه دارد (۳). برخی پژوهش ها نشان می دهد در ۴۰ درصد از خانواده های تحت مشاوره، که خانواده های «مرزی» نامیده می شوند، مبارزه قدرت وجود دارد (۴). از این رو، استخراج ساختار قدرت کارآمد در خانواده و آموزش صحیح آن، نقش اساسی در استحکام و بالندگی خانواده خواهد داشت. قانعی راد (۵) با بررسی آینده وضعیت خانواده در ایران از بعد ساختار قدرت معتقد است، یکی از زمینه های اساسی تحول بنیادین در جامعه ی ایرانی، دگرگونی در ساختار قدرت در خانواده است. به باور او، در شرایط کنونی، خانواده در وضعیتی میان «فروپاشی» و «مدنی شدن» قرار دارد و نباید انتظار داشت در آینده یکی از آنها بر دیگری غلبه کند، بلکه این دو شکل متعارض می توانند هم زمان وجود داشته باشند.

خانواده دموکراتیک زمانی شکل می گیرد که ساختار آن به طور نسبی ساختاری اختیاری باشد. خانواده اختیاری بر خلاف

خانواده اجباری برپایه تمایل آزادانه شکل می گیرد و عوامل دیگر به جز تمایل و علاقه فردی، نقشی فرعی در تشکیل و دوام آن می یابند. هنگامی که ساختار تشکیل یک خانواده آزادانه باشد، شکل گیری و رشد روابط دموکراتیک در آن امکان می یابد. مناسبات و ارزش های دموکراتیک قبل از هر چیز به معنای به رسمیت شناختن تنوع آراء، حق مخالفت و دگراندیشی، آزادی بیان و استقلال عمل، مجاز بودن شک و پرسش و انتقاد درباره حقایق جاری و حتی مقدسات و تابوها، به رسمیت شناختن حریم شخصی، حرمت افراد و ارزش های فردی، امکان رشد آزاد و حقوق برابر افراد برای اعمال نظر و مشارکت در امور اجتماعی و بالاخره مداراجوئی و مسالمت جوئی در حل مشکلات و اختلافات است. منظور از «ساختار قدرت در خانواده»، الگوهای تصمیم گیری زوجین در هزینه ها، خرید امکانات، تربیت فرزندان و غیره است (۶). به طور کلی، می توان ساختار قدرت در خانواده را به اقتدارگرایانه و دموکراتیک تقسیم کرد. تصمیم گیری های دموکراتیک به مشارکت و حضور فعال اعضا در فرایند اخذ تصمیم اشاره دارد. تصمیم گیری های اقتدارگرایانه، به حاکمیت و محوریت یک نفر به عنوان رئیس یا ارشد در اخذ تصمیمات دلالت می کند (۷)؛ از این رو برخی محققان، ساختار تصمیم گیری در خانواده را در سه مقوله دسته بندی کرده اند: خانواده هایی که در آنها پدر بیشترین قدرت تصمیم گیری را دارد، خانواده هایی که در آنها مادر بیشترین قدرت تصمیم گیری را دارد، خانواده هایی که در آنها پدر و مادر به طور یکسان دارای قدرت تصمیم گیری هستند (۸).

نابرابری جنسیتی، واقعیتی اجتماعی در هر برهه ای از تاریخ بشری است، هرگونه رفتار، زبان، سیاست و یا سایر کنش هایی که نشان دهنده دیدگاه ثابت، فراگیر و نهادینه شده اعضای جامعه نسبت به زنان به عنوان موجوداتی فرودست باشد معنای نابرابری جنسیتی می باشد. جامعه شناسان معتقدند اگر تقسیم کار در سطح کلان یک جامعه جنسیت یافته باشد و کارها بر اساس جنس افراد تعریف و توزیع شوند، مردان منابعی بیش از زنان کسب می کنند. آنان معتقدند که نظام تقسیم کار سنتی مبنی بر اختصاص فعالیت های خانگی به زنان و فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بیرون از خانه به مردان در خدمت تثبیت قدرت و تسلط مردان بر زنان بوده است (۹). در این راستا مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی تبیین روابط دموکراتیک در خانواده به عنوان یکی از نمودهای نابرابری و از جهت مقابل برابری جنسیتی است و در پی پاسخ به این پرسش ها است که وضعیت روابط دموکراتیک در خانواده به چه ترتیبی است، چه عواملی با روابط دموکراتیک در خانواده در ارتباطاند و کدام یک

دیانا کوئستر^(۱۴) در پژوهشی با عنوان «جنسیت و قدرت» به این نتایج اشاره می‌کند که بررسی قدرت در خانواده بسیار حائز اهمیت است چون با بررسی این موضوع به برابری یا نابرابری جنسیتی رهنمون می‌شویم. البته قدرت هم به صورت آشکار و هم به صورت پنهان اعمال می‌شود که هر دو نوع دارای اهمیت می‌باشند. ساختار قدرت را عوامل متعددی متأثر می‌سازد از جمله تحصیلات، مرکز ملی انسانی آمریکا^(۱۵) در پژوهشی تحت عنوان «تصمیمات گروهی در خانواده» به این نتایج می‌رسد که مشارکت زنان در تصمیمات خانگی امری ضروریست و در غیر این صورت تعداد زیادی از افراد جامعه گوشه‌گیر و منزوی می‌شوند، پس رهبران جامعه باید سیاست‌ها و شیوه‌هایی را برای مشارکت زنان اتخاذ کنند و فرهنگ ضد زن را تغییر دهند، همچنین امکاناتی در اختیار زنان قرار گیرد تا سطح تحصیلات و اشتغال خود را افزایش دهند زیرا همه این عوامل بر قدرت زن در خانواده تأثیرگذار است. موهدنور^(۱۶) در پژوهشی تحت عنوان «فرایند تصمیم‌گیری» در مالزی به این نتیجه می‌رسد که فرایند تصمیم‌گیری در خانواده پویاتر از امکانی غیر از خانواده است، تصمیم‌گیری در خانواده نه تنها حوزه‌ای مهم است بلکه بسیار بحرانی است و بر فرصت‌ها و موقعیت‌های افراد موثر است. سرنی واسن^(۱۷) در پژوهشی که با نام «شبکه‌های اجتماعی و تصمیم‌گیری: مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های خانواده» انجام داده است زنان شاغل و متأهل ۴۹-۱۵ ساله هندی را مورد کاوش قرار می‌دهد. نتایج نشان داد که اشتغال، درآمد، تحصیلات، مذهب و ساختار خانواده (هسته-ای و غیرهسته‌ای) بر مشارکت زن در تصمیم‌گیری‌ها تأثیر قابل ملاحظه‌ای دارد و در مورد ساختار خانواده به این نکته اشاره می‌کند که از آنجایی که شبکه اجتماعی بر تصمیم‌گیری تأثیر دارد، زنان خانواده‌های غیرهسته‌ای در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت بیشتری دارند.

چارچوب نظری پژوهش

با توجه به این که طرح چارچوب نظری می‌تواند از میان نظریات موجود با توجه به موضوع پژوهش انتخاب شود، پس برای چارچوب نظری در این پژوهش از ایده‌ی نظریه‌پردازانی همچون گیدنز، ریتزر، بلاو، کالینز، بلاد و ولف، بالدوین، اشتروس، وبر و نظریه جامعه‌پذیری جنسیتی در مورد روابط دموکراتیک در خانواده استفاده می‌شود.

به باور گیدنز ویژگی‌های خانواده‌ی دموکراتیک عبارتند از برابری عاطفی و جنسی، حقوق و مسئولیت‌های متقابل در

از متغیرها ارتباط قوی تر و بیشتری با روابط دموکراتیک در خانواده در بین زنان متأهل شهر اندیمشک دارند.

پیشینه پژوهش

سهراب زاده و همکاران^(۱۰) در پژوهشی با عنوان تبیین ارتباط انسجام خانواده و ساختار توزیع قدرت در آن (نمونه موردی زنان متأهل شهر شیراز) نشان دادند ساختار توزیع قدرت و تصمیم‌گیری در خانواده تأثیر معناداری بر انسجام آن دارد به گونه‌ای که گسترش ساختار دموکراتیک و مشارکتی در خانواده سبب افزایش انسجام خانواده در همه ابعاد آن شده است. جامعه در راستای افزایش انسجام خانواده نظم جدید را پذیرفته و ساختار قدرت مشارکتی و دموکرات را در درون خانواده نهادینه می‌کند که در این فرایند حفظ سازگاری با فرهنگ و هویت جامعه ایرانی اهمیت شایانی دارد. زالی‌زاده و همکاران^(۱۱) در پژوهشی به بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر مدارای اجتماعی پرداختند؛ در این پژوهش، آزمون فرضیه نشان داد از میان متغیرها تنها دو متغیر دینداری خانواده و سبک تربیتی اقتدارگرایانه با مدارای اجتماعی رابطه معنادار داشتند و دیگر متغیرها یعنی سبک تربیتی دموکراتیک و سهل‌گیرانه و شبکه روابط اجتماعی خانواده با مدارای اجتماعی رابطه معنادار نداشتند. نتایج تحلیل رگرسیونی نیز نشان داد متغیرهای مستقل پژوهش به میزان ۳۸/۵٪، تغییرات متغیر مدارای اجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند. زارعی توپخانه و همکاران^(۱۲) در پژوهشی به بررسی رابطه ساختار قدرت در خانواده با کارآمدی آن پرداختند. نتایج نشان داد که میان ساختار قدرت در خانواده و کارآمدی آن، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین از بین ساختارهای چهارگانه (زن‌سالار، دموکراتیک زن مقتدر، دموکراتیک مرد مقتدر و مردسالار)، ساختار زن‌سالار دارای کمترین کارآمدی است، ساختار دموکراتیک مرد مقتدر، بیشترین کارآمدی را به دنبال دارد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که ساختار قدرت در خانواده، ۹/۱ درصد از واریانس عملکرد خانواده را تبیین می‌کند. حسینیان و همکاران^(۱۳) در پژوهشی به بررسی مقایسه‌ای عوامل مؤثر بر ساختار قدرت در میان خانواده‌های زنان شاغل و غیرشاغل متأهل در شهرستان بوکان پرداختند. نتایج نشان داد:

۱- ساختار قدرت در بین خانواده‌های زنان شاغل و غیرشاغل متأهل متفاوت است. ۲- متغیرهای مستقل تحصیلات زن، درآمد زن و مالکیت شخصی زوجین از لحاظ آماری بر ساختار قدرت خانواده تأثیر دارد. ۳- متغیرهای مستقل درآمد شوهر، تحصیلات شوهر، فاصله سنی زوجین، مدت زمان ازدواج زوجین بر ساختار قدرت در خانواده از لحاظ آماری معنادار نیست.

1 - Diana Koester

2 - Mohd Nor

3 - Srinivasan

سازمان‌های بیرونی مشارکت می‌کنند در خانه نیز از قدرت بیشتری برخوردارند. برخی از زنان به دلیل این که در سازمان‌های مدنی، کلوپ، کلیساها و یا دیگر سازمان‌ها مشارکت فعالی دارند، در خانه نیز از قدرت بیشتری برخوردارند (۲۱).

بلاد و ولف^۳ دو نظریه‌پرداز نظریه منابع، معتقدند که تعادل و توازن قدرت در تصمیم‌گیری‌ها، به نفع کسی است که منابع و امکانات بیشتری را به خانه می‌آورد. هر چه منابعی که فرد در اختیار دارد بیشتر باشد، از قدرت بیشتری برخوردار است و چنین فردی حق دارد تصمیمات مهمی را که بر کل خانواده تأثیر می‌گذارد، اتخاذ کند. آنها نیز معتقدند که افزایش سطح تحصیلات مرد و پایگاه شغلی او منابعی هستند که مرد می‌تواند از آن در جهت کسب قدرت بیشتر در روابط خانوادگی استفاده نماید (۲۲)؛ همچنین آنان معتقدند که تصمیمات زن و شوهر در امور زندگی نتیجه‌ی مستقیم سهم هر یک در منابع است که این منابع احساس مادیون و مقروض بودن را ایجاد می‌کند. بنابراین توازن قدرت بین زوجین در صورتی ممکن است که هیچ یک فرودست دیگری قرار نگیرد و این امر در گروه آن است که منابعی که هر یک از زوجین در اختیار دارند در یک سطح قرار داشته باشد. در این شرایط منابعی که طرفین با هم مبادله می‌نمایند برابر است و هیچ یک از طرفین امتیازی به دیگری نمی‌دهد و زوجین نقش مشابهی در اداره امور زندگی خواهند داشت (۲۳).

همچنین بالدوین^۴ معتقد است که نگرش‌های پذیرنده و دموکراتیک والدین امکان رشد فرزندان را به حداکثر می‌رساند. بنابراین فرزندان چنین والدینی رشد ذهنی، ابتکار و امنیت عاطفی فزاینده‌ای را نشان می‌دهند؛ در مقابل، فرزندان والدین طردکننده و سلطه‌جو، افرادی متزلزل، سرکش، پرخاشگر و ستیزه‌جو هستند (۲۴). خانواده به تعبیر لوی اشتروس^۵، موجبات برخورد فرهنگ و طبیعت را فراهم می‌آورد. مهار غرایز، هدایت و کنترل آنان، در درون خانواده و از طریق آن صورت می‌گیرد. در طول تاریخ مشخص شده است که زمانی که نهاد خانواده دچار آسیب شده است، هرگز نمی‌توان انتظار جامعه‌ای سالم را داشت (۲). به اعتقاد وبر، قدرت را باید در مناسبات یا روابط اجتماعی که کنش اجتماعی از طریق آنها سازمان می‌یابد جستجو کرد؛ او کنش اجتماعی را رفتار معنی‌داری می‌داند که با رفتارهای دیگر اشخاص رابطه داشته باشد.

بررسی‌های مختلف در جوامع صنعتی به تفاوت‌های جامعه‌پذیری دخترها و پسرها، ریزه‌کاری‌های تربیتی و انتقال نگرش

روابط، انجام وظایف مشترک پدری و مادری، قراردادهای مادام‌العمر میان والدین و فرزندان، اقتدار توافق‌شده نسبت به کودکان، تعهدات کودکان نسبت به پدر و مادر و خانواده‌ی از نظر اجتماعی ادغام‌شده. او معتقد است که سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان بخشی از جامعه‌ی مدنی در ایجاد رفتار دموکراتیک در خانواده تأثیرگذارند و افرادی که در آنها عضویت دارند، بر اساس آموخته‌های مدنی و فرهنگی، رفتار دموکراتیک را یاد خواهند گرفت (۱۸).

به باور ریتزر^۱ انسان‌ها به دلایل گوناگونی که آنها را به هم گروهی‌های اجتماعی سوق می‌دهند، جذب یکدیگر می‌شوند. همین که نخستین پیوندها برقرار می‌شوند، پاداش‌های متقابلی که این پیوندها را برای اعضای گروه به ارمغان می‌آورند، باعث نگهداشت و تقویت آنها می‌شوند. موقعیت عکس این قضیه نیز امکان‌پذیر است؛ هرگاه طرفی به چیزی از آن دیگری نیاز داشته باشد ولی برای جبران آن، چیز قابل‌مقایسه‌ای نتواند ارائه کند، چهار صورت مطرح می‌شود؛ نخست، انسان‌ها می‌توانند دیگران را به زور وادار به کمک کنند. دوم، آنها می‌توانند برای رفع نیازشان به منبع دیگری رجوع کنند. سوم، آنها می‌توانند بدون آن چیزی که باید از دیگران بدست بیاورند، گلیم‌شان را از آب بیرون بکشند. سرانجام و از همه مهم‌تر، می‌توانند خودشان را تابع دیگران سازند و از این طریق «اعتبار تعمیم یافته» در روابطشان را به دیگران واگذار کنند، دیگران نیز هر گاه که خواسته باشند آنها برای‌شان کاری انجام دهند، می‌توانند روی این اعتبار حساب باز کنند؛ این صورت چهارم همان ویژگی اساسی قدرت است (۱۹). بلاو تأکید می‌کند که کنترل خدمات و یا منابعی که هیچ بدیل دیگری بر آن متصور نیست منبع و منشا قدرت است. اگر کسی این منابع را در اختیار داشته باشد و اشخاص دیگر نیازمند آنها باشند، مجبورند از اراده‌ی او متابعت کنند. بلاو می‌نویسد «قدرت منبعی است که جهت‌گیری و تعاون را میسر می‌سازد»؛ اما از سوی دیگر قدرت متضمن سلطه است و هر جا سلطه وجود دارد برخورد و تعارض نیز به وجود می‌آید؛ بنابراین سلطه باعث مقاومت، مخالفت و حتی گاه باعث عصیان است. آنها که بر مصدر قدرت نشسته‌اند تلاش می‌کنند تا تعارض و برخورد را به حداقل برسانند و کوشش می‌کنند وضعیتی به وجود آورند که فرودستان با رضایت به کار خود ادامه دهند؛ به عبارت دیگر به قدرت مشروعیت بخشند (۲۰).

از دیدگاه کالینز^۲، اصطلاح قدرت در خانواده اغلب به این صورت بررسی شده است که چه کسی بیشترین تأثیر را بر تصمیمات خانواده می‌گذارد. به اعتقاد وی اغلب افرادی که در

³ - Belad & volf

⁴ - Baldwin

⁵ - Claude Lévi-Strauss

¹ - Ritzer

² - Collins

گویه‌های مناسب برای هر طیف منجر شد. برای به دست آوردن پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ^۲ استفاده شده است. آلفای کرونباخ هر کدام از متغیرهای در جدول زیر آورده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی استیودنت مستقل، ضریب همبستگی پیرسون، اسپیرمن و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده و در نهایت از نرم‌افزار SPSS ۱۶ بهره گرفته‌ایم.

جدول ۱- تعداد گویه‌ها و مقادیر ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
کلیشه‌های جنسیتی	۸	۰/۷۴
جامعه‌پذیری جنسیتی	۶	۰/۷۴۴
میزان دینداری	۱۷	۰/۹۶۷
میزان روابط دموکراتیک	۲۰	۰/۷۲۲
بُعد خانوادگی روابط دموکراتیک	۹	۰/۸۷۲
بُعد اجتماعی روابط دموکراتیک	۱۱	۰/۷۳۶

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که حدود ۵/۴ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات زیر دیپلم و حدود ۳۰/۸ درصد تحصیلات دیپلم دارند. همچنین حدود ۲۹/۲ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۲۵ درصد فوق دیپلم و ۹/۶ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند. همچنین توزیع سنی نشان می‌دهد که پاسخگویان بین ۱۹ تا ۵۸ سال سن دارند که اکثریت آنان (۴۵/۸ درصد) در گروه سنی ۲۹-۲۰ سالگی قرار داشته‌اند (با توجه به توزیع نرمال بودن داده‌ها). حدود ۳۴/۲ درصد در سنین ۳۹-۳۰ سالگی و حدود ۱۰/۸ درصد در سنین ۵۹-۵۰ سالگی قرار داشته‌اند. افراد واقع در سنین کمتر از ۲۰ سال و ۴۹-۴۰ سالگی با ۴/۶ درصد از کمترین فراوانی برخوردارند. حدود ۱۹/۶ درصد دارای حق مالکیت می‌باشند و ۷۵/۸ درصد فاقد حق مالکیت بوده و ۴/۶ درصد نیز به این سوال پاسخی ندادند. علاوه بر این از نظر نحوه تصمیم‌گیری در امور خانه و خانواده تقریباً برابری و همسانی بین نمونه‌های تحقیق و همسران آنها برقرار است و اکثراً هر دو کفه ترازو وزن یکسانی دارند. در مواردی مانند رفتن به سفر، تعداد فرزندان، تعیین اسم فرزندان و رفت و آمدهای خانوادگی موارد تصمیم‌های مشترک بیش از ۶۰ درصد می‌باشد. حدود ۵۵ درصد افراد در حد خیلی کم معتقدند که معمولاً شوهرم در تصمیماتی که در خانه گرفته می‌شود نظر مرا نمی‌خواهد. همچنین حدود ۴۵ درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که

های خاص به دختر و پسر تأکید دارد، اما در جامعه‌ی ما مسئله خیلی فراتر از آن است. هنوز در مدارس الگوهای سنتی زنانه - مردانه به کودکان ارائه می‌شود (۲۵). به هر تقدیر، در این که الگوهای متفاوت اجتماعی شدن دختران و پسران، به ویژه در خانواده، نقش عمده‌ای در بروز و رشد تفاوت‌های جنسیتی، اعم از روانی و رفتاری، بر عهده دارند، اختلافی بین صاحب نظران به چشم نمی‌خورد، ولی در توضیح فرایند با آرای مختلفی روبه-رو هستیم. بر طبق نظریه‌ی یادگیری اجتماعی که از سوی تعدادی از روان‌شناسان اجتماعی، به ویژه آلبرت باندورا^۱ بسط یافته است، کودک از دو راه عمده رفتارهای اجتماعی و نیز نقش‌های جنسیتی را می‌آموزد؛ نخست از راه آموزش مستقیم و دوم، از راه فرایند تقلید که در نظریه‌ی فروید با عنوان همانندسازی مطرح شده بود. در این روش، رفتارهای جنسیتی توسط والدین و دیگر عوامل جامعه‌پذیری الگوسازی می‌شوند و کودک از این الگوها تقلید و پیروی می‌کند. دو فرایند شرطی-سازی و الگو سازی، سه مرحله‌ی عمده را در اکتساب رفتار جنسیتی در پی دارند؛ در مرحله نخست، کودک از بین پدر و مادر با او که همجنس اوست، به عنوان منبع پاداش و تنبیه پیوند می‌خورد. در مرحله بعد، کودک مجموعه‌ای از اقدام‌های پاداش دهنده و تنبیه کننده را مبنایی برای تعمیم دادن قرار می‌دهد و یا با همجنس خود از والدین همانندسازی می‌کند. سرانجام در سومین مرحله، فرایند تعمیم دهی به هویت جنسیتی متناسب، همراه با رفتار جنسیتی متناسب منجر خواهد شد (۲۶).

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش مبتنی بر روش «پیمایش» است. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش اسنادی، فیش‌برداری و استفاده از اینترنت است و در بخش پیمایشی استفاده از «پرسشنامه» می‌باشد. پرسشنامه‌ی تهیه شده در این پژوهش جمعاً شامل ۷۸ سؤال می‌باشد که ۷ سؤال اول آن مربوط به متغیرهای زمینه‌ای پژوهش و ۷۱ سؤال باقیمانده برای سنجش سایر متغیرهای مستقل و متغیر وابسته‌ی پژوهش هستند. سؤالات موجود در این پرسشنامه در سطوح مختلف سنجش اسمی، ترتیبی و فاصله‌ای هستند اما اغلب سؤالات بر پایه‌ی مقیاس ترتیبی لیکرت طراحی شده‌اند. جامعه‌ی آماری پژوهش کلیه‌ی زنان متأهل بالای ۱۵ سال شهر اندیمشک هستند که تعداد آنها تقریباً برابر با ۱۶۷۰۰ نفر می‌باشد. بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۷۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و با روش‌های نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و تصادفی ساده اطلاعات لازم از آنها اخذ شد. پرسشنامه‌ی پژوهش پس از طراحی جهت اعتبار صوری در اختیار متخصصان و کارشناسان دانشگاهی قرار گرفت. اظهار نظر این افراد در راستای سنجش گویه‌های هر طیف، در نهایت به گزینش

^۲ - Cronbach's Alpha

^۱ - Albert Bandura

درصد میزان دینداری در حد زیاد و در بین ۳۵/۸ درصد نیز میزان دینداری در حد خیلی زیادی است.

یافته های استنباطی

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین تملک زنان با میزان روابط دموکراتیک در خانواده تفاوت معناداری وجود دارد.

حرف آخر را در خانواده شوهرشان می‌زند و به عبارتی دیگر، حدود ۳۰ درصد گفته‌اند این اتفاق در خانواده به طور متوسط روی می‌دهد. حدود ۲۴ درصد نیز اظهار داشتند که گاهی اوقات این اتفاق می‌افتد و در خانواده حرف آخر را شوهر می‌زند. علاوه بر این حدود ۱۰/۸ درصد میزان دینداری خیلی کم دارند. حدود ۱۵/۴ درصد میزان دینداری‌شان در حد کم بوده و ۱۹/۲ درصد نیز میزان دینداری در حد متوسطی دارند. بین ۱۸/۸

جدول ۲- میانگین، فراوانی و انحراف معیار میزان روابط دموکراتیک بر حسب تملک داشتن

متغیر وابسته	متغیر گروه‌بندی	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای معیار
میزان روابط دموکراتیک	دارای تملک	۵۱	۶۱/۴	۶/۷۶	۰/۹۵
	بدون مالکیت	۱۹۷	۶۱/۵	۷/۹	۰/۵۶
بُعد خانوادگی	دارای تملک	۵۱	۲۶/۲	۵/۴	۰/۷۵
	بدون مالکیت	۱۹۷	۲۷/۴	۵/۱	۰/۳۶
بُعد اجتماعی	دارای تملک	۵۱	۳۵/۳	۸/۶	۱/۲
	بدون مالکیت	۱۹۷	۳۴/۱	۵/۱	۰/۳۶

درصد است، از اینرو میان میانگین میزان روابط دموکراتیک بر حسب تملک داشتن یا بدون تملک بودن زنان تفاوت یا اختلاف معناداری مشاهده نمی‌شود؛ به عبارت دیگر میزان روابط دموکراتیک در بین دو گروه از زنان با تملک و دارایی و زنان بدون تملک و دارایی متفاوت از یکدیگر نیست. فرض H_1 که نشانگر اختلاف بین نمرات دو گروه بوده رد می‌شود. شایان توجه است که با توجه به توزیع نرمال بودن داده‌ها و همچنین بافت فرهنگی-اجتماعی و نوع سبک زندگی جامعه مورد مطالعه چنین نتیجه‌ای بدست آمده است.

نتایج آزمون تی مستقل نشان می‌دهد که میانگین میزان روابط دموکراتیک در بین زنان با تملک و دارایی برابر با ۶۱/۴ و در بین زنان بدون تملک و دارایی برابر با ۶۱/۵ بوده است. حجم نمونه برای زنان با تملک و دارایی و زنان بدون تملک و دارایی به ترتیب برابر با ۵۱ و ۱۹۷ بوده و انحراف معیار به ترتیب برابر با ۶/۷۶ و ۷/۹ می‌باشد. آزمون لوین که فرض برابر بودن واریانس را آزمون می‌کند، در بُعد اجتماعی روابط دموکراتیک معنادار است پس باید از آزمون تی با فرض برابر نبودن واریانس‌ها استفاده شود اما در سایر ابعاد معنادار نیست. مقدار آزمون تی به دلیل این که سطح معناداری بیشتر از پنج

جدول ۳- خروجی آزمون تی مستقل بین میزان روابط دموکراتیک بر حسب وضعیت تملک

متغیر	فرض واریانس‌ها	آزمون لوین	Sig	آزمون تی	درجه آزادی	Sig
میزان روابط دموکراتیک	برابری واریانس	۳/۵۳	۰/۰۶۱	-۰/۰۸۴	۲۴۶	۰/۹۳۳
	عدم برابری واریانس					
بُعد خانوادگی	برابری واریانس	۰/۶۶	۰/۴۱۶	-۱/۵۵	۲۴۶	۰/۱۲۲
	عدم برابری واریانس					
بُعد اجتماعی	برابری واریانس	۳۴/۶	۰/۰۰۰	۰/۹۱۶	۵۹/۴	۰/۳۶۴
	عدم برابری واریانس					

فرضیه دوم: بین کلیشه‌های جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه وجود دارد.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک

نتیجه	سطح معناداری	مقدار ضریب	متغیر
عدم همبستگی معنادار و تأیید H_1	۰/۱۲۸	-۰/۰۹۵	میزان روابط دموکراتیک
همبستگی منفی معنادار و رد H_1	۰/۰۲۶	-۰/۱۲۱	بُعد خانوادگی
عدم همبستگی معنادار و تأیید H_1	۰/۸۰۸	-۰/۰۱۵	بُعد اجتماعی

ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، پس رابطه منفی و معکوس معناداری بین دو متغیر کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی وجود دارد و فرض H_1 رد شده و فرض H_0 مورد تأیید است. هر چه میزان کلیشه‌های جنسیتی بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی کمتر می‌شود و برعکس هر چه میزان کلیشه‌های جنسیتی پایین تر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی بیشتر می‌شود. رابطه و همبستگی منفی و معکوس بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

فرضیه سوم: بین جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه وجود دارد.

با توجه به سطح سنجش متغیرهای کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک که کمی بود از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. ضریب همبستگی پیرسون بین کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک برابر با -۰/۰۹۵ و سطح معناداری آن ۰/۱۲۸ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی بیشتر از ۵٪ است، رابطه معناداری بین دو متغیر کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک وجود ندارد و فرض H_0 تأیید شده و فرض H_1 رد می‌شود. ضریب همبستگی پیرسون بین کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی نیز هرچند منفی بوده اما معنادار از لحاظ آماری نیست.

ضریب همبستگی پیرسون بین کلیشه‌های جنسیتی و میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی برابر با -۰/۱۲۱ و سطح معناداری آن ۰/۰۲۶ است. به دلیل این که سطح معناداری در

جدول ۵- همبستگی پیرسون بین جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک

نتیجه	سطح معناداری	مقدار ضریب	متغیرها
همبستگی مثبت معنادار و رد H_1	۰/۰۰۰	۰/۱۹۲	میزان روابط دموکراتیک
عدم همبستگی معنادار و تأیید H_1	۰/۶۶۷	-۰/۰۲۷	بُعد خانوادگی
همبستگی مثبت معنادار و رد H_1	۰/۰۰۰	۰/۲۸۰	بُعد اجتماعی

همبستگی پیرسون بین جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی برابر با ۰/۲۸۰ و سطح معناداری آن صفر است. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی مشاهده می‌شود؛ اما ضریب همبستگی پیرسون بین جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی معنادار نمی‌باشد.

فرضیه چهارم: بین دینداری زنان با روابط دموکراتیک در خانواده رابطه وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون میان جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک برابر با ۰/۱۹۲ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، رابطه مثبت و مستقیم معناداری بین دو متغیر جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک وجود دارد و فرض H_0 رد شده و فرض H_1 مورد تأیید است؛ به عبارت دیگر هر چه میزان جامعه‌پذیری جنسیتی بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان جامعه‌پذیری جنسیتی پایین تر باشد، میزان روابط دموکراتیک کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک مشاهده می‌شود که با احتمال ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. ضریب

جدول ۶- همبستگی پیرسون بین میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک

نتیجه	سطح معناداری	مقدار ضریب	متغیر
-------	--------------	------------	-------

همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۰	۰/۴۹۰	میزان روابط دموکراتیک
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۰	۰/۴۹۶	بُعد خانوادگی
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۱	۰/۱۹۸	بُعد اجتماعی

برابر با ۰/۴۹۶ و سطح معناداری آن صفر است. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی مشاهده می‌شود. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی برابر با ۰/۱۹۸ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۱ است. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم میان دو متغیر میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی مشاهده می‌شود.

فرضیه پنجم: بین فاصله سنی زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک برابر با ۰/۴۹۰ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه مثبت و مستقیم معناداری بین دو متغیر میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک وجود دارد؛ بدین صورت که هر چه میزان دینداری بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان دینداری پایین‌تر باشد، میزان روابط دموکراتیک کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک مشاهده می‌شود که با احتمال ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان دینداری با میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی

جدول ۷- همبستگی پیرسون بین فاصله سنی زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک

نتیجه	سطح معناداری	مقدار ضریب	متغیر
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۴۹۲	-۰/۰۴۳	میزان روابط دموکراتیک
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۲۳	-۰/۱۴۱	بُعد خانوادگی
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۲۴۳	۰/۰۷۳	بُعد اجتماعی

معناداری آن ۰/۰۲۳ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه منفی و معکوس معناداری بین دو متغیر فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی وجود دارد و فرض H_0 رد شده و فرض H_1 مورد تأیید است. هر چه فاصله سنی زن و مرد بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی کمتر می‌شود و برعکس هر چه فاصله سنی زن و مرد پایین‌تر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی بیشتر می‌شود.

فرضیه ششم: بین میزان تحصیلات زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به سطح سنجش متغیرهای فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک که کمی بود، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. ضریب همبستگی پیرسون بین فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک برابر با ۰/۰۹۵- و سطح معناداری آن ۰/۱۲۸ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی بیشتر از ۵٪ است، رابطه معناداری بین دو متغیر فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک وجود ندارد و فرض H_0 تأیید شده و فرض H_1 رد می‌شود. ضریب همبستگی پیرسون بین فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی نیز از لحاظ آماری معنادار نیست. ضریب همبستگی پیرسون میان فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی برابر با ۰/۱۴۱- و سطح

جدول ۸- ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک

نتیجه	سطح معناداری	مقدار ضریب	متغیر وابسته	متغیر مستقل
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۰	۰/۲۲۰	میزان روابط دموکراتیک	میزان تحصیلات زن
عدم همبستگی معنادار و تأیید H_0	۰/۳۵۹	۰/۰۲۳	بُعد خانوادگی	
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۰	۰/۳۵۸	بُعد اجتماعی	
همبستگی مثبت معنادار و رد H_0	۰/۰۰۰	۰/۳۸۵	میزان روابط دموکراتیک	میزان تحصیلات همسر
عدم همبستگی معنادار و تأیید H_0	۰/۳۴۴	۰/۰۲۵	بُعد خانوادگی	

ضریب همبستگی اسپیرمن میان میزان تحصیلات مرد و میزانش روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی برابر با ۰/۵۲۴ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، رابطه مثبت و مستقیم معناداری بین دو متغیر میزان تحصیلات مرد و میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی وجود دارد.

رگرسیون چندمتغیره

در این پژوهش از روش رگرسیونی چندمتغیره به شیوه همزمان یا توأم (ایتتر) استفاده شده است.

مقادیر ضرایب رگرسیونی (جدول شماره ۹) نشان می‌دهد که متغیرهای جامعه پذیری جنسیتی، میزان دینداری، میزان تحصیلات زن و فاصله سنی زوجین در سطح بیش از ۹۹ درصد معنادار هستند و متغیر میزان تحصیلات همسر در سطح بیش از ۹۵ درصد معنادار است. متغیر کلیشه‌های جنسیتی معنادار نیست و میزان خطای آن بیشتر از پنج درصد بوده است و به همین دلیل وارد معادله خط رگرسیون نمی‌شود. با توجه به مقدار (بتا) مقادیر ضریب رگرسیونی استاندارد شده، متغیرهای میزان دینداری و میزان تحصیلات زن نسبت به سایر متغیرها، به ترتیب سهم بیشتری در پیش بینی متغیر میزان روابط دموکراتیک در خانواده دارند. متغیر میزان دینداری بیشترین و متغیر کلیشه‌های جنسیتی کمترین اثر را بر میزان روابط دموکراتیک در خانواده داشته است.

با توجه به سطح سنجش متغیرهای میزان تحصیلات زن و مرد ترتیبی و میزان روابط دموکراتیک که کمی بوده از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات زن و میزان روابط دموکراتیک برابر با ۰/۲۲۰ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از ۵٪ است، رابطه معناداری بین دو متغیر میزان تحصیلات زن و میزان روابط دموکراتیک وجود دارد و فرض H_1 تأیید شده و فرض H_0 رد می‌شود. ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات زن و میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی نیز از لحاظ آماری معنادار نیست. ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات زن و میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی برابر با ۰/۳۵۸ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه مثبت و مستقیم معناداری بین دو متغیر میزان تحصیلات زن و میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی وجود دارد.

ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات مرد و میزان روابط دموکراتیک برابر با ۰/۳۵۸ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از ۵٪ است، بنابراین رابطه معناداری بین دو متغیر میزان تحصیلات مرد و میزان روابط دموکراتیک وجود دارد و فرض H_1 تأیید شده و فرض H_0 رد می‌شود. ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان تحصیلات مرد و میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی نیز از لحاظ آماری معنادار نیست.

جدول ۹- ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل با میزان روابط دموکراتیک در خانواده

متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	بتا	آزمون	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲۴/۹	۴/۱۸	-	۵/۹۵	۰/۰۰۰
کلیشه‌های جنسیتی	۰/۰۸۶	۰/۱۱۹	۰/۰۳۱	۰/۷۲۷	۰/۴۶۸
جامعه‌پذیری جنسیتی	۰/۵۹۷	۰/۰۷۷	۰/۳۳۳	۷/۷۱	۰/۰۰۰
میزان دینداری	۰/۵۲۲	۰/۰۳۵	۰/۶۸۳	۱۵/۰۷	۰/۰۰۰
فاصله سنی زوجین	۰/۲۷۴	۰/۰۷۷	۰/۱۶۵	۳/۵۴	۰/۰۰۰
میزان تحصیلات زن	-۳/۰۳	۰/۵۲۱	-۰/۴۲۳	-۵/۸۱	۰/۰۰۰
میزان تحصیلات همسر	-۱/۲۱	۰/۳۷۹	-۰/۲۰۵	-۳/۲۰	۰/۰۰۲

هستند چرا که اعداد جدول شماره ۱۱ در دامنه مناسبی قرار گرفته‌اند؛ یعنی عدد تولرانس کمتر از یک و شاخص VIF نیز

شاخص‌های تولرانس و شاخص VIF مربوط به متغیرهای مستقل نشان می‌دهند که متغیرها از استقلال نسبی برخوردارند و جهت رگرسیون چندمتغیره از کارایی و اعتبار لازم برخوردار

بین یک و دو می‌باشد. تنها متغیر میزان تحصیلات است که این ویژگی را نداشته است.

جدول ۱۰ - مقادیر تولرانس و شاخص VIF مربوط به متغیرهای مستقل

متغیرها	تولرانس	VIF شاخص
کلیشه های جنسیتی	۰/۸۹۸	۱/۱۱
جامعه پذیری جنسیتی	۰/۸۸۹	۱/۱۳
میزان دینداری	۰/۸۰۶	۱/۲۴
فاصله سنی زوجین	۰/۷۶۱	۱/۳۱
میزان تحصیلات زن	۰/۳۱۳	۳/۱۹
میزان تحصیلات همسر	۰/۴۰۱	۲/۴۹

بحث و نتیجه گیری

غالب اندیشمندان معتقدند که خانواده در دوران معاصر دگرگونی‌های بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده است و روند تحولات آن همچنان ادامه دارد. یکی از عمده‌ترین این تحولات در نهاد خانواده، دگرگونی نقش‌های سنتی و ثابت و از پیش تعیین شده اعضای خانواده است. نقش‌های محول بر مبنای ازدواج سنتی، که برای مرد نان‌آوری و حضور در فضای خارج از خانه و برای زن نقش‌های خانوادگی بود، دستخوش تغییر شده است (۲۷). دگرگونی‌ها در نقش زنان از یک سو بر آگاهی زنان نسبت به حقوق فردی و اجتماعی خود تأثیر گذاشته و از سوی دیگر، باعث ایجاد تغییراتی در نگرش مردان نسبت به توانایی‌ها و نقش زنان در خانواده و جامعه شده است. به دنبال این دگرگونی‌ها، ساختار خانواده از بعدها مختلف، بویژه از لحاظ توزیع قدرت و نوع اقتدار حاکم بر آن و همچنین از نظر تقسیم کار سنتی دستخوش دگرگونی شد. در کشور ما نیز با توجه به گذار کشور از جامعه سنتی به جامعه مدرن شاهد تحولاتی در ساختار خانواده بوده‌ایم. بدین ترتیب پژوهش حاضر به دنبال بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر روابط دموکراتیک در خانواده در بین زنان متأهل شهر اندیمشک بود. موضوعی که موجب نوآوری پژوهش حاضر می‌شود؛ زیرا که محدود پژوهش‌هایی از این دست به بررسی روابط دموکراتیک در خانواده در بین زنان متأهل پراخته‌اند. در این راستا تحلیل فرضیه‌ی نخست مربوط به بررسی رابطه بین تملک زنان با میزان روابط دموکراتیک در خانواده نشان داد که بین این دو متغیر رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. مقدار آزمون تی به دلیل این که سطح معناداری بیشتر از پنج درصد است، بین میانگین میزان روابط دموکراتیک بر حسب تملک داشتن یا بدون تملک بودن زنان تفاوت یا اختلاف معناداری مشاهده نمی‌شود؛ به عبارت دیگر میزان روابط دموکراتیک میان دو گروه از زنان با تملک و دارایی و زنان بدون تملک و دارایی متفاوت از یکدیگر نیست. بر اساس نظریه

مبادله، هریک از زن و شوهر به هر میزان از منابع قدرت برخوردار باشند (به خصوص تحصیلات، شغل و قدرت مالی)، به همان میزان، دارای قدرت تصمیم‌گیری در خانواده هستند. این نتیجه با نتیجه پژوهش سرینی واسن (۱۷) و حسینیان و همکاران (۱۳) مطابقت ندارد.

از دیگر نتایج پژوهش، تأثیر کلیشه‌های جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک در خانواده بود. طبق یافته‌ها رابطه معنی‌داری بین کلیشه‌های جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک به دست آمد. هر چه میزان کلیشه‌های جنسیتی بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی کمتر می‌شود و برعکس هر چه میزان کلیشه‌های جنسیتی پایین‌تر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی بیشتر می‌شود. رابطه و همبستگی منفی و معکوس بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد. از دیدگاه کالینز، زمانی که یک جنس وسایل زور را کنترل می‌کند این جنس توان بهره‌گیری از این قدرت را برای تسلط بر جنس مقابل دارد و از این طریق می‌تواند یک نظام جنسیتی نابرابر را ایجاد می‌کند؛ از طرفی دیگر وقتی یکی از دو جنس به‌طور نسبی منابع مادی را در کنترل خود دارد، این جنس صاحب قدرتی خواهد شد که توان کنترل روابط جنسیتی را خواهد داشت و از این طریق می‌تواند این شکل از کنترل رابطه را به نظام خانواده سرایت دهد. همچنین نتایج تحلیل فرضیه‌ی شماره‌ی ۳ نشان داد که میان جامعه‌پذیری جنسیتی (مردسالارانه و سنتی) با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. هر چه میزان جامعه‌پذیری جنسیتی بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان جامعه‌پذیری جنسیتی پایین‌تر باشد، میزان روابط دموکراتیک کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر جامعه‌پذیری جنسیتی با میزان روابط دموکراتیک مشاهده می‌شود. بر مبنای تئوری جامعه‌پذیری جنسیتی، نوع اجتماعی

چه میزان تحصیلات زن پایین تر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی کمتر می‌شود. نتایج به دست آمده با یافته‌های سرین واسن (۱۷)، مرکز ملی انسانی آمریکا (۱۵) همسو می‌باشد. به باور بلاد و ولف یکی از عواملی که بر تعادل قدرت تأثیر می‌گذارد سطح تحصیلات فرد است، بدین صورت که فردی که تحصیلات بیشتری دارد بر همسرش مسلط می‌شود خصوصاً زمانی که یکی از زوجین به دانشگاه رفته باشد و دیگری نرفته باشد. فردی که تحصیلات کمتری دارد ممکن است خودش را فردی غیرمطمئن ارزیابی کند و خود را از فرایند تصمیم‌گیری کنار بکشد؛ بنابراین با توجه به نظریه‌ی منابع، هر چه فرد منابع بیشتری در اختیار داشته باشد از قدرت بیشتری در خانواده و جامعه برخوردار است، چنین فردی چه در درون خانواده و چه در بیرون آن، دارای مشارکت اجتماعی بالایی نسبت به دیگر اعضای خانواده است.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت‌کنندگان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت‌کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند و محققان به آن‌ها اطمینان دادند که نتایج تحقیق محرمانه خواهد بود.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله حاصل تالش مطالعه کلیه نویسندگان است.

تعارض منافع

هیچ تضاد منافی در این پژوهش وجود ندارد.

شدن کودکان و تمایزات جنسیتی که در خلال جامعه‌پذیری به آنان آموزش داده می‌شود، نقش مهمی در شکل‌گیری عقاید جنسیتی افراد از جنسیت خود دارد. نتایج به دست آمده تا حدودی با یافته‌های پژوهش زالی‌زاده و همکاران (۱۱) هماهنگ و همسو می‌باشد.

سرین واسن (۱۷) معتقد است که مذهب و ساختار خانواده (هسته‌ای و غیرهسته‌ای) بر مشارکت زن در تصمیم‌گیری‌ها تأثیر قابل ملاحظه‌ای دارد. از آنجایی که شبکه اجتماعی بر تصمیم‌گیری تأثیر دارد، زنان خانواده‌های غیرهسته‌ای در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت بیشتری دارند. در این پژوهش نیز بین میزان دینداری زنان با روابط دموکراتیک در خانواده رابطه معناداری وجود دارد. این رابطه بدین صورت است که هر چه میزان دینداری بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان دینداری پایین تر باشد، میزان روابط دموکراتیک کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر مشاهده می‌شود؛ این در حالی است که نتایج فرضیه پنجم نشان می‌دهد که میان فاصله سنی زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک در خانواده رابطه وجود داشت. ضریب همبستگی پیرسون بین فاصله سنی زن و مرد و میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی برابر با $-0/141$ و سطح معناداری آن $0/023$ است، بدین صورت که هر چه فاصله سنی زن و مرد بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بعد خانوادگی کمتر می‌شود و برعکس هر چه فاصله سنی زن و مرد پایین تر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد خانوادگی بیشتر می‌شود. نتایج به دست آمده با یافته‌های سهراب زاده و همکاران (۱۰) و حسینیان و همکاران (۱۳) هماهنگ و همسو می‌باشد.

در نهایت باید گفت میزان تحصیلات زن و مرد با میزان روابط دموکراتیک آنان در خانواده رابطه معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که هر چه میزان تحصیلات زن بیشتر باشد، میزان روابط دموکراتیک در بُعد اجتماعی بیشتر می‌شود و برعکس هر

family. *Woman in Development & Politics*. 2005;3(2):29-50.

https://jwdp.ut.ac.ir/article_13245.html?lang=fa

3. Mahdavi MS, Saburi Khosrowshahi, H. Investigating power distribution structure in the family. *Women Studies*. 2003;1(2):29-67. https://jwsps.alzahra.ac.ir/article_1248.html

4. Saeedian F. Investigating the relationship between power structure

References

- Mehrabi Zadeh Honarmand M, Hosseinpour M, Mehdizadeh, L. The effectiveness of increasing life skills in enhancing marital adaptability of married women 20-40 years old. *Training and Learning Studies*. 2010;2(1):125-39. <https://www.sid.ir/paper/476084/fa>
- Sarukhani B. Woman, power and family: a research into the place of woman in the power pyramid of the

- in the family and marital conflicts: Tarbiat Moalem University; 2003. <https://www.sid.ir/paper/456113/fa>
5. Ghanei Rad MA. The decline of patriarchy, the collapse of the family or the rise of the civil family. Tehran: Culture Criticism; 2017. <https://www.adinehbook.com/gp/product/6008405250>
6. Yazdi SM, Hosseini Abadi, F. The relationship between power structure in the family and women's emotional intelligence. Youth Studies. 2008;12:157-70. <https://www.magiran.com/paper/1455297>
7. Zahiri H, Fathi S. Family management in the theories of sociology compared to Allameh Tabataba'ei's theory. Research Letter of the Quran and Hadith. 2010;8: 99-120. <https://www.sid.ir/paper/363408/fa>
8. Zolfaghar M, Hosseini S, Yazdi S.M. The investigation of the relationship between power structure in the family and marital satisfaction of working and house-working women in Tehran city. Counseling Research. 2004;3(21). <https://www.sid.ir/paper/70166/fa>
9. Nabavi S, Ahmadi L. Investigating the effect of social factors on symbolic gender inequality in the family (inequality in decision-making power). Iranian Journal of Sociology. 2007;8(2):57-75. <https://www.sid.ir/paper/67429/fa>
10. Sohrabzadeh M, Shoa'a S, Movaheh M, Niazi M. The Relationship between Family Solidarity and Family Power Distribution Structure: Case Study of Married Women in Shiraz. Sociology of Social Institutions. 2020;6(14):261-85. <https://www.sid.ir/paper/260889/fa>
11. Zalizadeh M BM, Moltafet H. A Study of Family Factors Affecting Social Tolerance among Students of Ahvaz Shahid Chamran University. Journal of Applied Sociology. 2018;29(2):129-46. <https://www.sid.ir/paper/154892/fa>
12. Zarei Toopkhaneh M. Power structure in the family from Islam's viewpoint compared to the theories of psychology and sociology. Special issue of National Symposium of Islamic style life 2013. <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/996020/text/>
13. Hosseini S, Karami, A, Amini, M. . Strategic ideas, woman and family online 2011. <https://www.olgou.ir/index.php/fa/ketab03>
14. Koester D. Gender Power 2015. www.dlprog.org.
15. Center. AHsN. Family Group Decision - Making Webinor Series. 2010. <https://www.hunter.cuny.edu/socwork/nrcfcpp/downloads/tools/fgdm-tool.pdf>
16. Mohd Nor L. Decision - Making Process. Group ESC Toulouse. 2010. <http://proceedings.utwente.nl/59/1/MohdNor.pdf>
17. Srinivasan K. Social Networks and Decision - Making: Women's Participation in Household Decisions, . Achutha Menon Centre for Health Science Studies. 2002. <https://ideas.repec.org/p/pramprapa/13767.html>
18. Giddens A. The Third Way - the renewal of social democracy. Tehran: Shirazeh Publication; 2002. <https://www.gisoom.com/book/1417536>
19. Ritzer G. Contemporary sociological theory. Tehran: Elmi Publications; 2003. <https://www.gisoom.com/book/1829452>
20. Tavasoli G. Theories of sociology. Tehran: SAMT Publication; 2007. <https://samta.samt.ac.ir/content/9091>
21. Coltrane SL, Collins, R. . Sociology of marriage and the family. Edition t,

- editor. Howard: Publisher Eve; 2001.
<https://www.amazon.com/Sociology-Marriage-Family/dp/0534579604>
22. Movahed M. EH, Gorgi A. The Impact OF Socio-economic Factors on women's attitude towards gender inequality Woman in Development and Politics. 2005;3(2)::95-113.
<https://sid.ir/paper/55549/en>
23. Khanali Zadeh. A sociological investigation into the structure and method of applying power in the family with an emphasis on gender: a case study of married men and women of Tehran city. tehran: tehran; 2010.
<https://noordoc.ir/thesis/38846>
24. Falahi Gilan R. Investigating the effect of power distribution structure in the family on the political and social participation of the youth with an emphasis on the students of Sharif University of Technology. tehran: Department of Social Sciences. University of Tehran; 2011.
<https://noordoc.ir/author/85439>
25. Ezazi S. Sociology of Family with emphasis on the role, structure and function of family in contemporary era. Tehran: Roshangaran and Women Studies Publication; 2003.
<https://www.adinehbook.com/gp/product/964551262X>
26. Bostan Najafi H. Islam and the sociology of family. Qom: Research Institute of Hawzah and University; 2009.
<https://www.gisoom.com/book/11084987>
27. Navabakhsh M, Fathi S. Parenting methods and social adaptability of children. Religious Research. 2011;22:33-64.
<https://www.sid.ir/paper/90825/fa>

